

Geschiedenis Joodse gemeenschap in boekvorm

Veenhammer 23 jan. '85

VEENDAM - Begin april zal door de commissaris van de koningin van Groningen, H. Vonhoff, een boek met een feestelijk tintje worden gedoopt. Het handelt over de geschiedenis van de joodse gemeenschap van Veendam-Wildervank, Muntendam en Meeden. „We zijn reeds vijftien jaar bezig om zoveel mogelijk historische gegevens te verzamelen”, zegt oud-rijksarchivaris J.H. de Vey Mestdagh op een persconferentie in Veenlust. Het boek dat 420 pagina's zal bevatten, handelt over de periode van 1650 tot 1943.

Ook de leden van de werkgroep His-

torie Joodse Gemeenschap hebben veel materiaal verzameld. Het resultaat van dit onderzoek wordt dan nu gepubliceerd in deel drie van de serie

„Bouwstoffen voor de geschiedenis van de joden in Groningen”. De inhoud bestaat uit de geschiedenis van de joodse gemeenschap in de regio Veendam vanaf de komst van de eerste joden in dit gebied ca. 1650 tot de viering van het 40-jarig bestaan van de nieuwe synagoge in 1932. De cultuureel antropoloog R.C. Hage, die vele gesprekken voerde met dorpsbewoners om te weten te komen hoe en waar de joodse mensen woonden, stuitte menigmaal op „vreemde uitdrukkingen” die hij niet thuis kon brengen. Deze methode bleek effectief en veel herinneringen werden opgetekend uit de mond van familie en „oude bekenden”. Men wilde graag weten welke beroepen ze uitoefenden en hoe ze leefden in hun dorp. Ze hadden zo hun eigen uitspraken die nog steeds gebruikt worden.

BOREN

„Het begon ingelijkelijk allemaal”, zegt De Vey Mestdagh, „toen ik in 1970 werd ingeschreven als nieuwe inwoner in het dorp Winsum. Op een gegeven moment nam ik een kijkje op de joodse begraafplaats aldaar. Toen ik een tuinman bezig zag om enkele grafstenen op te ruimen, die waren kapotgevroren, dacht ik, dit mag niet gebeuren. Je moet natuurlijk reëel blijven. De stenen worden door de tand des tijds flink aangepakt en de teksten worden onleesbaar. Om dit te redden ontstond toen het idee om het vast te leggen in boekvorm. We moesten boren in secundaire bronnen bij joden en niet-joden. Alles na-kijken en dat was een heel gepluis en gedoe. Belangrijk was de accentuering van de onderwerpen. Het archief van de joodse gemeente was verdwenen en ook de bron was afwezig. We wilden graag zoveel mogelijk gegevens hebben zoals de symbolen op de stenen, het aspect van stenen, onderzoeken of het zinvol was de Hebreeuwse teksten te vertalen. De stijl van de teksten moest herkenbaar worden. Er zijn nu zo'n 12000 stenen vastgelegd. De joden die op de lijst stonden van de „bezetter” dienden als uitgangspunt. Er is een literair onderzoek geweest naar de teksten. We wilden het historisch element uitdiepen en ik kan wel zeggen dat we nu heel

blij zijn dat we zover zijn dat het boek binnenkort verschijnt”.

ACCENT

De geschiedschrijvers hebben bewust de oorlogsjaren niet nadrukkelijk aan de orde laten komen. Dit komt door het feit dat er in het verleden al zoveel over is geschreven. Men wilde hierop niet het accent leggen door het dramatisch element dat er onverbreekelijk mee gebonden is. Er is weinig bekend over het leven van de joden daarvoor. Wel worden genoemd de deportatie's van de joden in 1942 in het boek.

Om zoveel mogelijk gegevens te bemachtigen, werd er gebruik gemaakt van de teksten op de joodse graven en middels de vormen van de graven kon men aan de weet komen of er een zekere welstand onder de joden was geweest. Zo konden de onderzoekers ook vaststellen welke beroepen de overledenen hadden uitgeoefend. Na veel speurwerk ontdekte De Vey Mestdagh vlak voor de kerst dat de joodse begraafplaats aan de Sluisweg in Veendam, één van de oudste - zo niet de oudste - van ons land is. In 1741 werd namelijk door een groepje Veendammer joden een stuk grond gepacht van de gemeente.

Wethouder F. Woltjes zei erg blij te zijn dat de gemeente toch nog iets kon doen „voor de in het verleden zo in de steek gelaten joden”. „Met een subsidie van 2500,- gulden willen we een klein stukje ereschuld inlossen”, sprak Woltjes. Ook van het Kammingafonds komt een garantiesubsidie, evenals van de provincie Groningen en van een plaatselijke bankinstelling. Het totaal bedrag aan subsidie's komt dan op 28.000 gulden.

Het boek over de joodse gemeenschap Veendam-Wildervank, Muntendam en Meeden met een groot aantal nog niet eerder gepubliceerde foto's, overzichten en statistieken kan men bij intekening tot 1 maart voor f 38.50 kopen. Na deze datum kost het f 43.50. Het wordt uitgegeven door de „Stichting Vrienden van het Rijksarchief te Groningen”. Intekeninglijsten liggen bij: alle banken, dorpshuizen, Veenkoloniaal Museum, VVV, gemeentehuis en het kantoor van De Veenhammer aan het Beneden Oosterdiep.